

Я. І. Федан,
НУ "Львівська політехніка", кафедра ППП

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗМУ В СУСПІЛЬСТВІ

У статті проаналізовано завдання інклюзивної освіти та її роль у формуванні сучасного гуманістичного суспільства. На основі проведеного дослідження визначений сучасний стан інклюзивної освіти та її вплив на суспільство.

The article analyzes the problem of inclusive education and its role in shaping the modern humanistic society. Based on the research determined the current state of inclusive education and its impact on society.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інвалід, гуманістичне суспільство.
Key words: Inclusive education, disabled, humanistic society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В останні роки незмінно зростає кількість дітей із психофізичними вадами. За даними статистичного обліку ЮНЕСКО та ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я), у світі на одну тисячу людей — троє сліпих, 5 % населення має проблеми зі слухом, із 800 новонароджених — один із синдромом Дауна (окрім Африки). Відсоткова ставка між різними категоріями відхилень у розвитку є найбільш стійкою у межах вікових груп. Так, у дитячій віковій групі 40 % дітей мають освітні труднощі, 20 % — порушення інтелекту, 20 % — порушення мовлення, 20 % — інші порушення. Розбудова національної школи в Україні зумовлює новий підхід до спеціальної освіти. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % народжених дітей умовно вважаються здоровими, інші — або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або займають стан між здоров'ям та хворобою. Визнання прав такої дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі її особистісного становлення, у виборі відповідної професійної діяльності є дуже важливими на сучасному етапі розвитку суспільства. Тому важливого теоретико-практичного значення набуває проблема інклюзивного навчання, що передбачає спільне перебування дітей із різними порушеннями психофізичного розвитку з їхніми здоровими однолітками [3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема у виробленні нових підходів щодо спеціальної освіти, що більшою мірою задовольняли б потреби її розвитку, покращували процеси реабілітації, формували адаптовану особистість, сприяли інтеграції в суспільство, привертає увагу багатьох вітчизняних та іноземних науковців. Серед вітчизняних дослідників, роботи яких присвячені вирішенню зазначеної проблеми, доцільно відзначити таких науковців, як А.А.Колупаєва, С.М. Томчук, Н.В.Рокосовик, І.П.Ушакова, а із зарубіжних — таких як А.Н Коток, Мак Фірсон Дарсі, Деніз Конвей, Гійома Легро.

Мета статті пролягає в узагальненні вітчизняного і зарубіжного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти та зображення її впливу на суспільство.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Процес глибинних змін у житті нашого суспільства висуває як пріоритетну проблему виховання висококультурної, інтелектуальної, творчої особистості, яка здатна забезпечити прогрес нації, вихід держави на рівень цивілізованих країн світу. Розв'язання цього важливого завдання тісно пов'язане із сучасним осмисленням морального виховання, пошуком таких моральних орієнтирів і норм, які забезпечать повноцінне життя кожного в усіх сферах людського буття. Моральні цінності і відповідні їм норми є тим культурним кодом, який визначає життєздатність суспільства, інтегрує повсякденну поведінку людей в суспільне ціле, регулює соціальні конфлікти, забезпечує раціональність і людяність способу життя. Без моральних норм не діють належним чином економічні закони, не виконуються накази, розвалюються сім'ї, не дає потрібних результатів навчально-виховна робота школи, а культура поведінки стає вихолощеною. У зв'язку з цим проблема формування моральних основ культури поведінки учнів набуває виняткової актуальності [1].

Пріоритет сучасної моральності — загальнолюдські гуманістичні цінності. Критеріями цих цінностей виступають не лише уявлення про такі моральні якості, як доброзичливість, повага до людської гідності, милосердя, доброта, людяність, толерантність, порядність, вміння прощати, не чинити зла, а й практичні дії, вчинки, мотиви, стимули і наміри людей. Особливе значення має сформованість (розвиток) потреби в емоційному та духовному контактах з людьми, потреба у самоповазі, співчутті й співпереживанні людям [7; 8].

Цей принцип, відображений у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, котре впроваджується з метою реалізації їхнього права вибору навчального закладу та форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Під час вироблення стратегій гуманістично орієнтованої освіти для уникнення низки актуальних практичних проблем необхідно постійно озиратись на відповідні концептуальні засади. Зокрема, творчу особистість як предмет сучасної освіти не можна розглядати окремо від соціального середовища, сукупності соціальних ролей і зв'язків. Саме через них та способи оволодіння системою суспільних відносин особистість може існувати як цілісний самодіяльний суб'єкт як в аспекті індивідуальної психічної діяльності, так і в творенні нових форм суспільного життя [2].

Однією із гуманістичних стратегій є інклюзивне навчання, в основі якого лежить принцип, який полягає в тому, що школи мають бути відкритими для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи інших особливостей. Тому перед школою виникає необхідність знаходити шляхи, які забезпечували б успішне навчання всіх дітей, включаючи дітей, які мають фізичні чи розумові відхилення.

Інклюзивна освіта (включена освіта) — термін, який використовується для опису процесу навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх школах. Інвалід — це людина, яка повністю або частково позбавлена працездатності внаслідок якої-небудь аномалії, поранення, каліцтва, хвороби".

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей та забезпечує рівне ставлення до всіх людей і створює особливі умови для дітей, що мають особливі освітні потреби. Досвід показує, що з будь-якої освітньої системи частина дітей вибуває, тому що система не готова до задоволення індивідуальних потреб таких дітей у навчанні. Це співвідношення складає 15 % від загального числа дітей в школах, таким чином, вибулі діти стають відособленими і виключаються із загальної системи. Потрібно розуміти, що не діти терплять невдачу, а система, виключаючи дітей. Інклюзивні підходи можуть підтримати таких дітей у навчанні і досягненні успіху, що дасть шанси і можливість для кращого життя. Інклюзивна освіта — це процес розвитку загальної освіти, який має на увазі доступність освіти для всіх, в плані пристосування до різних потреб всіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами. Інклюзивна освіта прагне розвинути методологію, направлену на дітей, яка визначає, що всі діти — це особистості з різними потребами в навчанні. Ця система навчання прагне розробити підходи як до викладання, навчання, так і до управління цими закладами, які будуть гнучкішими для задоволення різних потреб в навчанні. Якщо викладання і навчання стануть ефективнішими в результаті змін, які упроваджує інклюзивна освіта, тоді виграють всі діти (не тільки діти з особливими потребами). Навчання в інклюзивних школах дозволяє дітям отримати знання про права людини, а це веде до зменшення дискримінації, оскільки діти вчать спілкуватися один з одним, вчать розпізнавати і приймати відмінність [6].

Потрібно враховувати, що інклюзивна школа — це заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту, як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі. Не дивлячись на те, що інклюзивні школи забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі дітей у навчанні, для їх ефективної діяльності необхідні спільні зусилля не лише з боку вчителів та персоналу школи, а й ровесників, батьків, членів родин [4; 5].

У навчальному закладі з інклюзивною часткою створюються умови рівних можливостей, які можуть бути досягнутими лише в тому суспільстві, де інвалідність розглядається через соціальну концепцію, де відсутня дискримінація інвалідів словами і діями здорових людей.

Сьогодні, коли формуються демократичні основи суспільства, важливим є залучення інвалідів до суспільних справ за власним вибором, самостійний вибір напрямку діяльності й особиста відповідальність за їхню результати діяльності.

Таким чином, маємо проблемну ситуацію: з одного боку, зміна поглядів до неповносправних та їхньої значимості в суспільстві, а з іншого — недостатня готовність суспільства до прийняття цих поглядів.

Дуже важливим є те що сьогодні як держава, так і громадські організації ініціюють підготовку базової Концепції інклюзивної освіти — концепції, яка дозволить закріпити поняття інклюзії, інклюзивної освіти, інклюзивної школи та кроки, які треба зробити для того, щоб вона реалізувалася.

Аналіз результатів дослідження свідчить про те, що суспільство є гуманним по відношенню до освітніх потреб інвалідів, незважаючи на те, що рівень розвитку інклюзивної школи є низьким і потребує змін. 55% респондентів вважають, що цей вид освіти є якісним і навчання із здоровими людьми допоможе швидше адаптуватися в житті інвалідам. За реформи в системі освіти однозначно висловилося 66% опитаних і лише 17% були за окреме навчання дітей — інвалідів. Причому за швидкі реформи — 37%, а 30% — за поступові, обережні реформи. Це свідчить про те, що відбувся перелом у суспільній свідомості і суспільство переходить до нового якісного стану, знаходить нові гуманістичні традиції. І протистояти цьому руху — значить ламати природний розвиток освітнього процесу.

ВИСНОВКИ

1. Інклюзивні напрями роботи породжують співтовариство, яке орієнтоване на потреби людей, у яких поважаються відмінності й людська гідність. Кожен, хто знайомиться з інклюзією в школі, має можливість дізнаватися і доносити до інших її принципи, роблячи їх нормою, переконувати в необхідності працювати над тим, щоб розуміти і поважати відмінності.
2. Інклюзивне навчання сприяє досягненню соціальної справедливості на місцевому та державному рівні.
3. Практика інклюзії, використовуючи індивідуальний підхід та навчальні плани, що приносять користь кожному учню, допомагає усунути тавро неповноцінності, що є результатом відділення та ізоляції.
4. Школи з інклюзивною часткою заохочують до навчання, показуючи, що всі діти можуть бути успішними, якщо їм надається необхідна допомога.
5. Інклюзивні школи допомагають боротися з дискримінацією, привчають дітей і дорослих цінувати, приймати і розуміти різноманіття і різницю між людьми замість того, щоб намагатися їх змінити.

Література:

1. Балл Г. Гуманізація освіти як джерело особистісної свободи 1997. — 358 с.
 2. Булах І.С., Алексєєва Ю.А. Розвиток моральної самосвідомості особистості підлітка: навчально-методичний посібник. — К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. — 72 с.
 3. Васишин О. Школа життєвої компетентності. — К.: Ніка-Центр, 2000. — 331 с.
 4. Горностай П. Життєва компетентність в умовах обмеженості життєвого світу: учеб. пособие. — 2-е изд. — К.: МАУП, 2002. — 256 с.
 5. Дробот Л. Інтеграція в суспільство вихованців шкіл-інтернатів для дітей з наслідками поліомієліту. — МАУП, 2003. — 360 с.
 6. Колупаєва А.А. Проблеми спеціальної освіти дітей з особливими потребами в Україні. — КГПИ, 1976. — 82 с.
 7. Рибець М., Стегній О. Куди йде постсоціалістична Європа // Віче. — 1993. — №5. — С. 3—23.
 8. Сохань Л.В., Єрмакова І. Г. Психологія і педагогіка життєтворчості. — К.: Либідь, 1996. — 407 с.
- Стаття надійшла до редакції 21.11.2010 р.*